

O pripravi kolin, praznikov in o oblačenju

(zapis po pripovedovanju Ivana Maleja)

Iz raziskovalne naloge Mirjam Noč: Moji predniki iz družinskega arhiva, Osnovna šola Koroška Bela, 1995.

Dobro se spominjam dni, ko smo doma delali koline. Običajno se je pričelo že dan prej s pripravo ješprenja in kaše in špilj za klobase, z brušenjem nožev. Treba je bilo pripraviti še škafe in kadi ter desko za klanje prašiča. Klavec je bil naš ata, ki je hodil klat tudi k sosedom sam, pa starejši brat Franc. Zjutraj okoli petih se je zbrala klavska skupina, poleg domačih še kak sosedov fant, ki se ji je obvezno ponudilo žganje in čaj. Ko je bila še trda tema, so prašiča izvlekli iz svinjaka in ga položili na klop. Mama je navadno držala posodo za kri, ki se zaradi krvavic ni smela razliti. Ko je ata prašiča »stihnil«, včasih bolje, drugič slabše, je nastalo obupno cviljenje, da je zato vsa vas vedela, kje se prašič kolje. Nato so prašiča zvezli v kuhinjo in ga položili na pripravljen oder, da bi ga ata odrl iz kože. Pri tem so mu pomagali z različnimi pripomočki in držali kožo, da je ostala napeta, da je šlo lažje. Ker pa je ata do takrat popil že nekaj kozarčkov žganja, mu je nož večkrat zdrsnil in je zato v kožo napravil luknje. Taka je bila za strojenje slaba in smo zanjo manj dobili. Ko je bila koža odrta, so prašiča prevrnili na trebuh, da ga je ata strokovno razkosal po sredini hrbtenice in še prej odrl debelo plast slanine. Nato je ven pobral vso drobovino, črevesa pa so takoj dali v poseben škafo, da sta jih šli mama in sestra h koritu ali potoku oprat. Oprana čreva je mama še enkrat temeljito oprala, ožela in shranila v slani vodi. Ostalo drobovino, razsekano meso in slanino pa je položila na deske v čumnati, da se je hladilo.

Naslednji dan je mama za zajtrk pripravila jetrca in možgane in spekla nekaj kosov mesa. Ata je potem pripravil preostalo meso in za šunko primerne kose ter pripravil kose za soljenje. Otroci smo mleli tolščo, ki smo jo nato scvrli za mast in ocvirke. Nekaj bolj mesnatih kosov tolšče so kasneje obarili in zmleli v zaseko. Popoldan je ata delal krvavice, mama pa navadno zaseko. Kranjske klobase smo delali naslednji dan in jih odnesli sušit v sosedovo črno kuhinjo. Vsak otrok je dobil svojo klobaso, ki jo je lahko takoj spekel ali pa dal tudi v sušenje.

Otroci smo najbolj uživali, ko smo lahko lovili mesene ocvirke iz velike kozice, v kateri se je topila mast. Težko smo pričakali tudi prve krvavice, ki jih je mati pripravila

zvečer. Krvavice pa so bile tudi glavna hrana v naslednjih dveh tednih. Vodo, v kateri so se kuhale, je mama shranila v posebni kangli in jo porabila za pripravo »godlje«. V vodi se je namreč pri kuhanju nekaj krvavic razpustilo, tako da ji je bilo treba dodati le še nekaj »podmeta« za zgostitev in nekaj ocvirkov. Ostalo meso je mama nasolila in shranila v dveh čebrih ter jih kasneje ravno tako odnesla sušit k sosedu.

Na silvestrski večer je bila vsa družina skupaj. Pred večerjo je mama vzela železno posodo, vanjo naložila žerjavico, nanjo brin, po domače »kramper«, in ščepec mirte za kadilo ter šla od prostora do prostora vse do hleva in obenem molila. Otroci in ostali pa smo hodili za njo v vrsti in žebrali molitve precej nepovezano. Vse to smo počeli z namenom, da bi hiši, ljudem in živini

Novoletna jelka Pri Čopu (hranijo Smolejevi)

novo leto prineslo srečo in zdravje. Po večerji smo se otroci razkadili na vse strani na veselico ali gledat igro. Rojstnih dni nismo praznovali, niti se nismo obdarovali. Drugače je bilo ob godovih, ko smo bili vsaj skromno obdarovani z malenkostmi, kot so igračka, svinčnik, barvice, in imeli smo privilegij, da je mama iz enega jajčka spekla »šmorn«. Rojstvo otroka je takrat potekalo brez posebnih ceremonij. Mati je poležala le nekaj dni in potem spet poprijela za delo. Največji priboljšek, ki ga je dobila, in z njo ostali otroci, je bila kokošja juha. Za plenice so morale zadoščati stare izprane in razrezane rjuhe ali spodnje perilo. Namesto dude je dojenček dobil v cunjico povit sladkor z janežem, šele po letu 1930 so se začele uveljavljati široke dude za stekleničke. Otroke so zdravili po domače s kamelicami, prežgano juho, suhimi hruškami, mlečnimi jedmi, ... Do tretjega leta so deklice in dečki nosili krilca in spodaj nogavičke s podvezicami, tako da so od mraza pogosto imeli vse modre noge, še posebno, ker so bili dostikrat polulani. Spodnje hlačke so bile iz flanele in zadaj preklane, da so otroci lahko šli tudi sami na kahlico, saj matere zanje niso imele toliko časa. Ker so bili predvsem kmečki otroci prepuščeni še bolj samim sebi, so bili pogosto prehlajeni, smrkavi in garjavi po obrazkih. A posebnih otroških bolezni razen škrlatinke in ošpic niso prebolevali. Če pa so razsajale hujše bolezni, jih je umrlo dosti več kot dandanes. Obleke so mlajši dobivali ponošene od

starejših bratov in sestra, tako da do vstopa v šolo ni bilo dosti kupovanja. Mogoče so kupili kake škorenjčke ali čevljičke. Navada je bila, da so šivilje in čevljarji hodili po šterah v kmečke hiše. To je bilo delo na domu. Čevljar je pri hiši ostal cel teden ali dlje in za domače po potrebi naredil čevlje ali jih zakrpal, šivilja pa ukrojila ali prekrojila obleko, predpasnik za dekleta in mamó. V plačilo je bila všeta tudi hrana. Svinjsko usnje je bilo vedno doma, usnje za podplate pa so kupili na semnjih, kakor tudi blago za obleke in predpasnike. Doma smo bili obuti v lesene cikle ali v copate iz cunj. Gumijasta obutev je veljala za manjvredno. Čevlji in gojzarji pa so bili izdelani iz kvalitetnega usnja. Dečki do konca šole niso imeli plaščev, ampak tople volnene jopice in puloverje ter navadne suknjiče, »reklce«. V modi so bile tričetrtinske hlače, dolge do tik pod kolena. Dekleta so bila boljše oblečena, saj so imela že zimske plašče. Predvsem starejše ženske niso nosile spodnjega perila, temveč le dolgo krilo, nogavice do kolen in flanelasto spodnje krilo. Če je ženska oblekla hlače, je bila prava posebnost, o kateri se je govorilo daleč naokoli. Moški so plašče nosili le ob nedeljah, in sicer črne z žametnim ovratnikom. Moške obleke so bile iz kvalitetnega blaga. Izdelane so bile pri krojaču po ceni od 400 do 600 dinarjev. Dobri gojzarji iz juhtovine pa so se dobili za 200 dinarjev, a so zdržali več let. Po letu 1935 smo pričeli nositi vetrovke in dežne plašče. Velika strast pa je bil obisk kinematografa pri Jelenu na Jesenicah. Za 2 dinarja smo uživali ob ogledu črnobelih filmov in v začetku in do leta 1931 še ob nemih filmih z živo glasbo pred platnom. Gledali smo Tarzana, Ben Hurja, Titanika, kavbojske filme. Številni igralci so postali naši idoli.

Šolarji drugega razreda na Koroški Beli, 13. junij 1921 (kopijo hrani Izidor Trojar)